

Identifying the components of Lipman's philosophical thinking in the book *Pinocchio*

Fahimeh Moslemi *

Ph.D. Student in Philosophy of Education,
Department of Education, Faculty of Education
and Psychology, University of Isfahan, Isfahan,
Iran

Babak Shamshiri

Associate Professor, Department of Educational
Sciences, Faculty of Education and Psychology,
University of Shiraz, Shiraz, Iran

Amin Izadpanah

Assistant Professor, Department of Educational
Sciences, Faculty of Education and Psychology,
University of Shiraz, Shiraz, Iran

Abstract

One of the most significant initiatives in the field of intellectual skills training is the Philosophy for Children program. Educational experts regard stories as the most effective medium for establishing communication and as valuable tools for engaging children in questioning and answering. They believe that children's philosophical mindset is cultivated through storytelling. Therefore, the aim of this research is to identify the components of philosophical thinking within the story of *Pinocchio*. To achieve this goal, Carlo Collodi's *Pinocchio* has been selected for analysis. The comparative framework of this study is based on the components of philosophical thinking as outlined by Lipman, which are categorized into three dimensions: critical thinking, creative thinking, and caring thinking. Utilizing a comparative content analysis approach, the study identifies and examines the philosophical thinking components present in the story. The findings indicate that *Pinocchio* possesses a strong capacity for fostering philosophical thinking, with clear evidence of these

* Corresponding Author: fahime.6253@gmail.com

How to Cite: Asghar, M., Asghar, M., Asghar, M. (2024). Identifying the components of Lipman's philosophical thinking in the book *Pinocchio*, *Qualitative Research in Curriculum*, 5(14), 123-153. DOI: 10.22054/qric.2024.81082.386

components throughout the narrative. Notably, the story exhibits greater richness in the dimension of creative thinking compared to the other two dimensions—critical thinking and caring thinking. Furthermore, originality and holistic perspective emerge as particularly prominent aspects of creative thinking. Additionally, the story is also substantial in terms of its critical thinking and caring components. Thus, *Pinocchio* demonstrates the necessary potential to nurture philosophical thinking, as it encompasses elements of philosophical inquiry across the three dimensions of creative, critical, and caring thinking, making it a valuable resource for exploration in philosophical discussions.

Keywords: Pinocchio, Story, Lipman, Components of philosophical thinking.

شناسایی مؤلفه‌های تفکر فلسفی لیپمن در کتاب داستان پینوکیو

دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، گروه علوم تربیتی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

* **فهیمة مسلمی**

دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

 بابک شمشیری

استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

 امین ایزدپناه

چکیده

یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های انجام‌شده در زمینه آموزش مهارت‌های فکری، برنامه فلسفه برای کودکان (فبک) است. پژوهشگران تعلیم و تربیت بر این باورند که داستان‌ها بهترین ابزار برای برقراری ارتباط با کودکان و ایجاد پرسش و پاسخ فلسفی هستند و ذهنیت فلسفی کودکان می‌تواند از طریق داستان‌سرایی توسعه یابد. هدف این پژوهش شناسایی مؤلفه‌های تفکر فلسفی در داستان «پینوکیو» نوشته کارلو کلودی است. برای این منظور، این داستان انتخاب و به دقت تحلیل شده است. ملاک مقایسه در این تحقیق، مؤلفه‌های تفکر فلسفی از دیدگاه لیپمن بوده که شامل سه بعد تفکر انتقادی، خلاق و مراقبتی است. در این پژوهش، با استفاده از روش تحلیل محتوای قیاسی، مؤلفه‌های تفکر فلسفی موجود در داستان شناسایی و مورد بررسی قرار گرفته‌اند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهند که داستان «پینوکیو» از نظر مؤلفه‌های تفکر فلسفی دارای ظرفیت بالایی است و حضور این مؤلفه‌ها به وضوح در متن داستان دیده می‌شود. به ویژه در بعد تفکر خلاق، این داستان غنای بیشتری نسبت به دو بعد دیگر، یعنی تفکر انتقادی و مراقبتی، دارد. تحلیل‌ها نشان می‌دهند که مؤلفه‌های اصالت و کل‌نگری نقش برجسته‌تری در بعد تفکر خلاق ایفا می‌کنند. همچنین، این داستان دارای مؤلفه‌های قابل توجهی در زمینه تفکر انتقادی و مراقبتی نیز هست. بنابراین، «پینوکیو» به عنوان یک اثر ادبی می‌تواند به آموزش و پرورش تفکر فلسفی در کودکان کمک کند و از آن در حلقه‌های فلسفی بهره برد.

کلیدواژه‌ها: پینوکیو، داستان، لیپمن، مؤلفه‌های تفکر فلسفی.

* نویسنده مسئول: fahime.6253@gmail.com

1 . P4C (Philosophy for Children)

مقدمه

اهمیت تفکر و اندیشه‌ورزی در زندگی انسان غیرقابل انکار است. تفکر، کلید حل مسائل و پیشرفت در زندگی است و انسان را از سایر موجودات متمایز می‌کند (فتح‌الهی و صحرايي، ۱۳۹۰؛ شریعت‌مداری، ۱۳۹۳). در دنیای امروز که با تغییرات سریع و پیچیدگی‌های فراوان همراه است، دانش به تنهایی کفایت نمی‌کند و مهارت‌های تفکر انتقادی و حل مسئله نقش حیاتی دارند (حسینی، ۱۳۸۳). از این رو، پرورش این مهارت‌ها از دوران کودکی، امری ضروری و حیاتی است (مایزر، ۱۳۸۶؛ فرمینی فراهانی، میرزامحمدی و خارستانی، ۱۳۸۸). دوران کودکی، بهترین زمان برای شکل‌گیری و تثبیت این مهارت‌هاست، زیرا کودکان با حس کنجکاوی طبیعی خود، به دنبال کشف و فهم محیط اطرافشان هستند. درگیر کردن کودکان در مباحث فلسفی، می‌تواند به پرورش مهارت‌های تفکر و استدلال آنها کمک شایانی کند (استفان و آلن، ۲۰۱۱؛ فرزانه‌فر، ۱۳۸۹). نظام‌های آموزشی سنتی که بر انتقال اطلاعات و حقایق علمی متمرکز هستند، در این زمینه ناکارآمدند. این سیستم‌ها به طور معمول توانایی تفکر، تجزیه و تحلیل و قضاوت صحیح را به اندازه کافی در دانش‌آموزان پرورش نمی‌دهند (اسمیت و هولفیش، ۱۳۷۱). هدف از آموزش فلسفه به کودکان، جایگزین کردن روش‌های استدلال فلسفی به جای روش‌های سنتی مانند سخنرانی و انتقال مستقیم اطلاعات است. تفکر فلسفی، به معنای پر کردن ذهن با اطلاعات فلسفی نیست، بلکه فعالیتی است که به بهبود داوری‌های ارزشی و توانایی استدلال منجر می‌شود (اسمیت، ۱۹۵۶؛ سیف هاشمی و رجایی‌پور، ۱۳۸۳). لیپمن، با مشاهده ضعف در قدرت استدلال دانشجویانش، به اهمیت آموزش فلسفه از کودکی پی برد و برنامه «فلسفه برای کودکان» (فبک) را طراحی کرد (لیپمن، ۲۰۰۳). این برنامه، به جای ارائه پاسخ‌های آماده، به کودکان کمک می‌کند تا به طور مستقل فکر کنند و مشکلات را حل نمایند. فبک، با استفاده از داستان‌ها و ایجاد زمینه برای بحث و گفتگو، مهارت‌های تفکر و استدلال کودکان را تقویت می‌کند و به آنها در به‌کارگیری داوری‌های صحیح کمک می‌کند (حمیدی، ۱۳۹۲). بنابراین، پرورش تفکر فلسفی از

طریق برنامه‌هایی مانند فبک، نقش حیاتی در آماده‌سازی کودکان برای آینده‌ای پیچیده و چالش‌برانگیز دارد.

فلسفه برای کودکان (فبک) به‌عنوان یک رویکرد نوآورانه در آموزش و پرورش، بر این اصل کلیدی بنا شده است که کنجکاوی و تفکر انتقادی در کودکان از طریق داستان‌سرایی به بهترین شکل ممکن پرورش می‌یابد. فرزانه و همکاران (۱۳۸۹) بیان می‌کنند که این روش به‌ویژه هنگامی که کتاب‌های کودکان به صورت داستان ارائه می‌شوند، امکان یادگیری بهتر و عمیق‌تری را فراهم می‌آورد. داستان‌ها به‌عنوان محرک‌هایی قوی برای ایجاد کنکاش‌های فلسفی به شمار می‌روند و قابلیت گنجاندن مفاهیم و پرسش‌های فلسفی را دارند (فیشر، ۱۳۸۸). داستان‌ها نه تنها به‌عنوان ابزاری برای آموزش، بلکه به‌عنوان وسیله‌ای برای ترویج تفکر انتقادی و پرسشگری در کودکان عمل می‌کنند (ناجی، ۱۳۸۷). ذهنیت فلسفی، که لیپمن هدف خود را بر پرورش آن پایه‌گذاری کرده، فراتر از تفکر و استدلال محض است و مستلزم اندیشه درباره تفکر است (دانیل و گانیون، ۲۰۱۱). این برنامه ضمن استفاده از داستان‌ها به‌عنوان ابزاری برای رشد فکری، مشابهی را با آموزه‌های کتب آسمانی می‌سازد که داستان‌ها را به‌عنوان وسیله‌ای برای تقویت قدرت تفکر به کار می‌برند (اسکندری، ۱۳۸۶). در دنیای امروز، به‌ویژه با افزایش مشکلات بشری، نیاز به داستان‌ها و روایت‌های انسانی بیشتر احساس می‌شود تا بتوانند احساسات و اعتقادات انسان‌ها را به تصویر کشند (کانفیلد و هنسن، ۱۳۷۶). لذا داستان‌ها به‌عنوان بهترین سرآغاز برای تشویق کودکان به ژرف‌اندیشی و تفکر عمیق شناخته شده‌اند (مکتبی‌فر، ۱۳۸۹).

این مقاله در نظر دارد با بررسی مؤلفه‌های تفکر فلسفی لیپمن در داستان «پینوکیو»، به تحلیل این داستان بپردازد. «پینوکیو»، نوشته کارلو کلودی، یکی از شناخته‌شده‌ترین شخصیت‌های ادبیات کودکان است که در آن تقابل خیر و شر در دنیای فانتزی به تصویر کشیده شده است. این داستان به‌دلیل ریشه‌دار بودن در ذات و فطرت انسانی و پرداختن به مفهوم جهانی راستی و دروغ، قابلیت برقراری ارتباط با فرهنگ‌های مختلف را دارد.

موفقیت پینوکیو به حدی بوده است که تاکنون به بیش از ۳۰ زبان زنده دنیا ترجمه شده و به چندین شکل از جمله کارتون و انیمیشن نیز بازآفرینی شده است. در این پژوهش، قصد داریم بررسی کنیم که آیا داستان «پینوکیو»، علی‌رغم تأکید بر جنبه‌های ادبی و عدم تمرکز بر پرورش تفکر فلسفی، از ظرفیت‌های لازم برای استفاده در حلقه‌های کنکاش فلسفی برخوردار است و آیا می‌تواند به‌طور مؤثری به نیازهای فلسفی کودکان پاسخ دهد.

پیشینه پژوهش

یوسفی و ناجی (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «بازخوانی بابی از کلیله و دمنه: تحلیل باب شیر و شغال براساس مبانی داستانی فلسفه برای کودکان» نشان دادند که این حکایت دارای ظرفیت‌های ادبی، فلسفی و روان‌شناختی بالایی است. با بازنویسی آن به زبان معیار، می‌توان به یک منبع ارزشمند برای مربیان در کلاس‌های آموزش تفکر فلسفی دست یافت. همچنین، حیدری‌نسب، کزازی و بیگ‌زاده (۱۴۰۱) در تحلیل رمان‌های نوجوان فرهاد حسن‌زاده بر اساس انگاره تفکر مراقبتی لیپمن دریافتند که داستان‌های مورد مطالعه در زمینه تفکر خلاق، با مؤلفه‌های استدلال، آزمون‌نگری و نوآوری، بالاترین بسامد را دارند. در کنار این، تفکر انتقادی و تفکر مراقبتی نیز ابعاد مهمی را در برمی‌گیرند، هرچند در رده‌های پایین‌تری قرار دارند. دستاورد پژوهش اسکندری شهری، رحمتی فیروزآبادی و نصرت‌فلاح (۱۴۰۰) در بررسی «ماهی سیاه کوچولو» اثر صمد بهرنگی نشان می‌دهد که داستان به لحاظ ادبی، فلسفی و روان‌شناختی غنای بالایی دارد، ولی برخی ضعف‌ها نیز در آن وجود دارد. با اصلاح این ضعف‌ها، این داستان برای برنامه‌های فکری مناسب خواهد بود. اسکندری شرفی و بیگ‌زاده (۱۴۰۰) همچنین در تحلیل «لبخند انار» مرادی کرمانی ذکر کرده‌اند که داستان‌ها از نظر غنای روان‌شناختی قابلیت بالایی دارند، اما نیازمند اصلاح برای استفاده در برنامه فلسفه برای کودکان هستند. نتایج پژوهش گنجعلیخان حاکمی (۱۴۰۰) استناد به قرآن را به‌عنوان منبع تفکر مراقبتی بسیار تأکید می‌کند و نشان می‌دهد که این نوع تفکر می‌تواند به تربیت اخلاقی کمک کند. یافته‌های تحقیق نجات، رازقی و عاشوری (۱۳۹۹) نیز بیان می‌کند که داستان‌های مثنوی می‌توانند به‌صورت غیرمستقیم

مهارت‌ها و تفکر انتقادی کودکان را تقویت کنند. در نهایت، برهمن و خدابخشى صادق‌آبادی (۱۳۹۶) در پژوهش خود به این نکته اشاره کرده‌اند که آموزش فلسفه برای کودکان راهکاری مؤثر و ضروری است که باید به‌عنوان بخشی از برنامه‌های درسی اجباری در نظر گرفته شود. این تحلیل‌ها نشان می‌دهند که داستان‌ها ابزار مناسبی برای آموزش تفکر فلسفی هستند و توجه به مؤلفه‌های مختلف تفکر در این زمینه ضروری است. مطالعات متعدد اثربخشی برنامه فلسفه برای کودکان (فبک) را نشان می‌دهد. موريس (۲۰۱۶) تأثیر آن را بر شکل‌گیری تفکر در کودکان و کاربردش برای مریبان تأیید کرد. وورلی (۲۰۱۶) بهبود استدلال، خلاقیت، تفکر انتقادی، درک اخلاقی، و مهارت‌های اجتماعی را گزارش کرد. ماسی و سانتی (۲۰۱۶) بهبود تفکر آزادمنشانه و تفکر پیچیده را در دانش‌آموزان مشاهده کردند. تاپینگ (۲۰۱۳) افزایش مشارکت دانش‌آموزان، بهبود استدلال، و پایداری اثرات برنامه را در مطالعه‌ای بر روی ۱۸۰ کودک اسکاتلندی گزارش داد. گروونیو (۲۰۱۲) فبک را ابزاری برای تحریک تفکر دانست. گاسپاریتو و کامپرا (۲۰۱۲) نقش داستان و گفت‌وگو در پرورش تفکر انتقادی در کودکان ۵ تا ۶ ساله را تأیید کردند. به طور خلاصه، این پژوهش‌ها اثربخشی فبک در بهبود مهارت‌های تفکر کودکان را نشان می‌دهند.

پژوهش‌های گسترده‌ای نشان داده‌اند که ادبیات و برنامه‌های آموزشی مبتنی بر «فلسفه برای کودکان» (فبک) نقش مؤثری در ارتقای مهارت‌های تفکر در کودکان دارند. این مطالعات، با استفاده از منابع متنوعی از جمله آثار نویسندگان ایرانی مانند صمد بهرنگی، هوشنگ مرادی کرمانی، و مولوی، و همچنین متون دینی همچون قرآن و داستان‌های کلاسیک مثل کلیله و دمنه، تأثیر مثبت روایت‌ها و داستان‌ها بر رشد تفکر انتقادی، خلاقیت و تفکر مراقبتی در کودکان را تأیید می‌کنند. یافته‌های پژوهش‌های داخلی نشان‌دهنده توانایی داستان‌ها در پرورش مهارت‌های پرسشگری، استدلال، و حل مسئله است. علاوه بر این، مطالعات بین‌المللی نیز تأثیر مثبت برنامه‌های فبک بر مهارت‌های تفکر آزادمنشانه، پیچیدگی تفکر، مشارکت دانش‌آموزان و بهبود استدلال را تأیید کرده‌اند. به‌طور خلاصه،

شواهد پژوهشی به‌طور قاطع از اهمیت داستان‌گویی و گفت‌وگو در آموزش تفکر و پرورش مهارت‌های شناختی در کودکان حمایت می‌کنند و نشان می‌دهند که ادبیات می‌تواند ابزاری قدرتمند و کارآمد در این زمینه باشد. این یافته‌ها نشان می‌دهد که ادغام رویکردهای فلسفی و روایی در آموزش می‌تواند به تربیت نسلی از کودکان با مهارت‌های تفکر قوی‌تر و توانایی حل مسئله بهتر منجر شود.

مؤلفه‌های تفکر فلسفی لیپمن

در ابتدا لیپمن بر این باور بود که با آموزش تفکر انتقادی در کودکان می‌توان همه استعداد‌های فکری آن‌ها را به فعلیت برساند اما مدتی بعد متوجه شد که تفکر انتقادی به تنهایی کافی نمی‌باشد زیرا مفهوم‌سازی و سایر مهارت‌هایی که در فلسفه رسمی و منطق صوری وجود دارد، را در بر نمی‌گیرد. بنابراین به این نتیجه رسید که برای بهبود وضعیت تفکر باید ابعاد مختلف تفکر یاد داده شود (ناجی، ۱۳۸۳). کتاب تفکر در آموزش و پرورش آخرین صورت‌بندی لیپمن از پارادایم جدید است که در آن تفکر فلسفی را شامل؛ تفکر انتقادی، خلاق و مراقبتی دانسته و برای هر یک مؤلفه‌هایی ذکر کرده است که در این بخش به اختصار به شرح آن‌ها پرداخته می‌شود.

۱- تفکر انتقادی

تفکر انتقادی از نظر لیپمن تفکری است که تسهیل‌گر داوری، مبتنی بر معیار، خوداصلاح و حساس به زمینه باشد (لیپمن، ۲۰۰۳). به باور لیپمن داوری، هدف اصلی و نتیجه تفکر انتقادی است. داوران خوب زمانی که با اندیشه‌ها و روش‌های تازه روبه‌رو می‌شوند همواره دارای ذهنی گشوده و انعطاف‌پذیر هستند (لیپمن، ۱۹۸۰). داوری صحیح نوعی مهارت پژوهشی محسوب می‌شود که شامل توانایی یافتن مسأله و صورت‌بندی پرسش‌ها، فرضیه‌سازی، گردآوری اطلاعات و شواهد جهت آزمون فرضیه و نتیجه‌گیری است. همچنین داوری خوب مستلزم تفسیر درست متن، درک شفاف شنیده‌ها و استدلال قانع‌کننده می‌باشد (لیپمن، ۲۰۰۳). از دیگر ویژگی‌های تفکر

انتقادی، مبتنی بودن آن بر ملاک است. به باور لیپمن ملاک: اصل، قانون، حکم و دستورالعملی است که برای داوری استفاده می‌شود. این ملاک‌ها باید به پژوهش در حال جریان مربوط باشند، سابقه معتبری داشته و به طور قوی مؤثر و نافذ باشند (همان، ۲۱۲-۲۱۴). خوداصلاحی نیز از مهم‌ترین فواید تبدیل کلاس درس به اجتماع پژوهشگر است. در چنین اجتماعی دانش‌آموزان نه تنها درباره موضوعات و مفاهیم مختلف فلسفی، اخلاقی و اجتماعی فکر می‌کنند بلکه به تفکر درباره تفکر یا فراشناخت نیز توجه می‌کنند (جهانی، ۱۳۸۲). این فرایند شامل کشف تناقض‌ها در گفت‌وگوهای دیگران، اشاره به استنتاج‌های نامعتبر یا فرضیات مغالطه‌آمیز در استدلال‌ها، درخواست دلیل از آن‌ها و نشان‌دادن تعریف‌های نادرست و مبهم متن می‌باشد (لیپمن، ۲۰۰۳). آخرین ویژگی تفکر انتقادی حساسیت نسبت به متن و زمینه می‌باشد. این حساسیت به معنای داشتن فهمی ژرف مانند توجه به شرایط استثنایی و نامتعارف، ارزیابی چیزها با توجه به زمینه و موقعیت‌های ویژه خودشان و نه براساس قواعد کلی و در نظر گرفتن احتمال وجود شواهد مخالف در یک موقعیت می‌باشد (همان: ۲۱۹).

۲- تفکر خلاق

تفکر خلاق شامل تفکر درباره چگونگی بیان کردن آنچه شایسته بیان است، چگونگی ساختن آنچه شایسته ساختن است و چگونگی انجام آنچه شایسته انجام است، می‌باشد (لیپمن، ۲۰۰۳). لیپمن برای فهم بهتر تفکر خلاق ویژگی‌ها و مؤلفه‌هایی را برمی‌شمارد که شامل؛ اصالت (تفکر درباره موضوع‌های بکر و اصیل)، تخیل (تصور کردن جهان فرضی)، استقلال (تأیید نکردن امور و افکار دیگران پیش از فکر کردن)، نوآوری (ارائه راه حل‌ها و فرضیه‌های نوآورانه)، آزمون‌گری (به آزمون گذاشتن دائم فرضیه‌ها)، خوداستعلاایی (تلاش دائمی برای عبور از مراحل پیشین)، ثمربخش بودن (رسیدن به نتایج سودمند)، شگفتی (ایجاد حیرت)، کل‌نگری (توجه به روابط جز و کل در دستیابی به نتیجه) می‌باشد.

۳- تفکر مراقبتی

لیپمن به عواطف، احساسات و هیجانات اهمیت زیادی می‌دهد و یکی از فصول آخرین کتاب خود را به بررسی رابطه شناخت با عواطف اختصاص داده است. او بر این باور است که تفکر باید حول محور عواطف پرورش یابد. این اندیشه او را به گسترش تفکر و قائل شدن به نوع سوم آن یعنی تفکر مراقبتی رهنمون می‌شود. در تفکر مراقبتی افراد مانند پدر و مادری متعهد و دل‌سوزانه و توأم با محبت درباره نحوه کارشان فکر می‌کنند. در واقع لیپمن نحوه تأثیر عواطف بر تفکر را بیان می‌کند و رویکردی انسانی‌تر نسبت به مهارت‌های تفکر دارد (ترن^۱، ۲۰۱۳). لیپمن در کتاب خود، تفکر مراقبتی را معرفی می‌کند که در آن، عواطف نقشی محوری در پرورش تفکر دارند. این نوع تفکر، به باور او، از پیوند عمیق بین شناخت و عاطفه سرچشمه می‌گیرد. تفکر مراقبتی شامل پنج نوع تفکر است: ارزش‌گذار (توجه به اهمیت اشیاء از طریق مقایسه)، عاطفی (در نظر گرفتن هیجانات به عنوان نوعی داوری)، فعال (اقدام برای حفظ امور ارزشمند)، هنجاری (تمرکز بر ارزش‌های اخلاقی و تشخیص موضوعات اخلاقی)، و همدلانه (درک دیدگاه و احساسات دیگران). تفکر عاطفی، هیجانات را نوعی داوری می‌داند که مانند هر داوری دیگری، می‌تواند خطاپذیر باشد. تفکر فعال، شامل اقداماتی برای حفظ ارزش‌ها، چه مادی و چه معنوی است. تفکر هنجاری، بر اهمیت پرورش تفکری تمرکز دارد که به سمت ارزش‌های اخلاقی هدایت شود و ناکارآمدی ضد ارزش‌ها را آشکار سازد. تفکر همدلانه، با قرار گرفتن در جایگاه دیگران و درک دیدگاه‌های آن‌ها، به بهبود درک متقابل کمک می‌کند. لیپمن بر تربیت تفکری که به سمت ارزش‌ها سوق داده شود، تأکید دارد (لیپمن، ۲۰۰۳).

جدول ۱- مؤلفه‌های تفکر فلسفی لیپمن (برگرفته شده از پژوهش عظمت‌دارفرد، قائدی، ۱۳۹۶)

زیرمؤلفه‌های تفکر فلسفی		مؤلفه‌های تفکر فلسفی	ابعاد تفکر فلسفی
به پرسش کشیدن فرایند تفکر خود، کشف نقاط ضعف آن و اصلاح کردن آن‌ها	خوداصلاحی	تفکر در باره تفکر (فراشناخت)	تفکر انتقادی
کشف تناقض‌ها و مغالطات در گفت‌وگوها، در خواست دلیل از دیگران و نشان دادن عبارت‌ها و تعریف‌های مبهم و نادرست	دگر اصلاحی		
انعطاف و گشودگی ذهن، مقایسه چیزها و درک روابط آن‌ها، حل مسأله، استدلال منطقی، دوری از مغالطه		داوری صحیح	تفکر خلاق
توجه به شرایط استثنایی و نامتعارف، احتمالات و محدودیت‌ها، پیکره کلی و امکان استثنایی بودن هر نمونه، امکان وجود شباهت مخالف، غیرقابل ترجمه بودن برخی مفاهیم، تشخیص تفاوت بین موقعیت‌های به ظاهر مشابه با پیامدهای مخالف، در نظر داشتن تفاوت‌های معنایی ناشی از فرهنگ‌ها، زبان‌ها، و دیدگاه‌های شخصی مختلف، تفسیر صحیح کلام و توجه به اهداف گوینده در ترجمه و تفسیر کلام		حساسیت به زمینه یا متن	
ملاک، اصل، قانون، حکم و دستورالعملی است که برای داوری استفاده می‌شود.		مبتنی بر ملاک	
		کل‌نگری، تخیل، استقلال، آزمون‌گری، اصالت، نوآوری، خوداستعلائی، شگفتی، ثمربخش بودن	تفکر مراقبتی
		تفکر ارزش‌گذار، تفکر عاطفی، تفکر فعال، تفکر هنجاری، تفکر همدلانه	

روش شناسایی پژوهش

این پژوهش از نوع کیفی است و با رویکرد اسنادی انجام شده است. روش نمونه‌گیری مورد استفاده در این پژوهش، نمونه‌گیری هدفمند است (میکات و مورهاوس، ۱۹۵۵). کتاب داستان «پینوکیو» نوشته کارلو کلودی و ترجمه بهروز غریب‌پور به عنوان منبع اصلی داده‌های پژوهش انتخاب شده است. انتخاب این داستان به دلایل متعددی صورت گرفته است: اولاً، پینوکیو داستانی با مخاطبان گسترده در سراسر جهان است؛ ثانیاً، تاکنون

پژوهشی با تمرکز بر شناسایی مؤلفه‌های تفکر فلسفی لیپمن در این داستان انجام نشده است؛ ثالثاً، این داستان به دلیل تنوع و گستردگی مضامین و روایت خود، پتانسیل بالایی برای شناسایی و تحلیل مؤلفه‌های تفکر فلسفی دارد. انتخاب هدفمند داستان پینوکیو پس از مطالعه گسترده‌ی داستان‌های مختلف و مشورت با متخصصان و صاحب‌نظران در زمینه‌ی فلسفه برای کودکان صورت گرفته است. به این ترتیب، پژوهشگر تلاش کرده است تا داستانی را انتخاب کند که ظرفیت بیشتری برای استخراج و تحلیل مؤلفه‌های تفکر فلسفی داشته باشد.

روش گردآوری داده‌ها در این پژوهش اسنادی است و ابزار اصلی گردآوری داده‌ها خود پژوهشگر می‌باشد (میکات و مورهاوس، ۱۹۹۴). این پژوهش از طرح غیرپیدايشی پیروی می‌کند، به این معنی که ابتدا داده‌ها (یعنی متن داستان پینوکیو) جمع‌آوری شده و سپس تحلیل داده‌ها انجام می‌شود (میکات و مورهاوس، ۱۹۹۴: ۶۳). روش تحلیل داده‌ها، تحلیل محتوای قیاسی است که در آن مقایسه‌ی مستمر داده‌ها تا رسیدن به نقطه اشباع و اطمینان از عدم دستیابی به اطلاعات جدید، صورت می‌گیرد. در این روش، پژوهشگر بر اساس مقوله‌های از پیش تعیین شده که از نظریه‌های موجود و پژوهش‌های پیشین (به ویژه پژوهش عظمت‌دارفرد و قائدی، ۱۳۹۶ در خصوص مؤلفه‌های تفکر فلسفی لیپمن) استخراج شده‌اند، به تحلیل داده‌ها می‌پردازد. ابتدا کل داستان مطالعه شده و بخش‌هایی که مرتبط با مؤلفه‌های تفکر فلسفی به نظر می‌رسند، علامت‌گذاری می‌شوند. سپس این بخش‌ها بر اساس مؤلفه‌های از پیش تعیین شده رمزگذاری می‌شوند و برای بخش‌هایی که در این رمزگذاری جای نمی‌گیرند، رمزهای جدید تعریف می‌شوند. واحد تحلیل در این پژوهش جمله است (میکات و مورهاوس، ۱۹۹۵)، و پژوهشگر با بررسی جملات و بندها، محتوای آن‌ها را از نظر وجود یا عدم وجود مؤلفه‌های تفکر فلسفی لیپمن (تفکر انتقادی، خلاق و مراقبتی) مورد واکاوی قرار می‌دهد. در نهایت، نتایج تحلیل در جدولی ارائه می‌شوند که مؤلفه‌های تفکر فلسفی شناسایی شده در داستان پینوکیو را بر اساس سه بعد مذکور نشان می‌دهند. اعتبار پژوهش‌های کیفی به تحلیل داده‌ها وابسته است و پژوهشگران کیفی خود

ابزار پژوهش هستند (میکات و مورهاوس، ۱۹۹۴).

داستان پینوکیو

ادبیات ایتالیا هرگز چنین افتخاری نصیبش نمی‌شد اگر کارلو کلودی به فکر نوشتن داستان پینوکیو نمی‌افتاد. هنگامی که کارلو کلودی در سال ۱۸۸۳ کتاب ماجراهای پینوکیو را نوشت، یکی از شناخته‌شده‌ترین شخصیت‌های ادبیات کودکان را ساخت. شخصیت داستانی که تقابل خیر و شر در دنیای فانتزی کودکان است. ماندگاری داستان این پسر بچه به همین جا ختم نمی‌شود، بلکه ظرافت‌های داستانی است که آن را به مرز شاهکاری ادبی رسانده و از آن هم فراتر می‌رود. داستان پینوکیو تاکنون به ۳۰ زبان زنده دنیا ترجمه شده است. صادق چوبک، نویسنده‌ی ایرانی، اولین کسی بود که پینوکیو را در سال ۱۳۳۴ با نام «آدمک چوبی» به فارسی برگرداند. علاوه بر ترجمه کتاب به چندین زبان دنیا، داستان پینوکیو به صورت کارتون، انیمیشن و فیلم ساخته شده است.

خلاصه اثر

ژپتو، پیرمرد نجاری مهربان و تنها، از تکه چوبی جادویی عروسکی می‌سازد و نامش را پینوکیو می‌گذارد. پینوکیو، با وجود نصایح پدر مهربانش و جیرجیرک دانا، به جای رفتن به مدرسه، به تماشای نمایش می‌رود و کتاب و دفترش را برای خرید بلیت می‌فروشد. با این حال، مدیر تماشخانه از روی دلسوزی، چند سکه طلا به او می‌دهد تا برای پدرش ببرد. در راه خانه، پینوکیو با روباه و گربه‌ای مکار و حيله‌گر آشنا می‌شود. آن‌ها با وعده‌های دروغین و فریبنده، پینوکیو را متقاعد می‌کنند که سکه‌هایش را در مزرعه‌ای جادویی بکارد تا به تعداد زیادی سکه تبدیل شوند. پینوکیو، ساده‌لوحانه، به حرف‌های آن‌ها اعتماد می‌کند و سکه‌هایش را در زمین می‌کارد. اما روباه و گربه، با حيله‌گری، سکه‌ها را می‌دزدند و فرار می‌کنند. پینوکیو، از این اتفاق بسیار ناراحت و غمگین است و وقتی پری آبی مهربان از او در مورد سکه‌ها می‌پرسد، به دروغ می‌گوید که آن‌ها را گم کرده است. به دنبال این دروغ، دماغ پینوکیو به طور جادویی شروع به

دراز شدن می‌کند. پری آبی، با وجود خشمش از دروغ پینوکیو، او را می‌بخشد و دماغش را به حالت اول برمی‌گرداند. اما پری آبی به پینوکیو هشدار می‌دهد که باید راستگو باشد و از دروغ گفتن پرهیز کند. با وجود این تجربه تلخ، پینوکیو دوباره به دام روباه و گرهبه می‌افتد و در جستجوی سکه‌هایش، دوباره فریب می‌خورد. این بار، او نه تنها سکه‌هایش را از دست می‌دهد، بلکه در خطر جدی نیز قرار می‌گیرد. سرانجام، پینوکیو که از اشتباهات خود پشیمان است و درس‌های مهمی درباره راستگویی، اعتماد به نفس، و عواقب ناطاعتی از نصیحت بزرگترها آموخته، به دنبال پدرش می‌رود. او با پشیمانی و التماس، از پدرش آموزش می‌طلبد و ژپتو نیز او را می‌بخشد. پینوکیو با پدرش به زندگی آرام و شاد ادامه می‌دهد و از این به بعد، به نصایح پدر و جیرجیرک گوش می‌دهد و کوشش می‌کند که کودکی خوب و مطیع باشد. این پایان داستان پینوکیو است، داستانی که نسل به نسل از اهمیت راستگویی و پرهیز از دروغ می‌گوید.

تحلیل مؤلفه‌های تفکر انتقادی در داستان پینوکیو

داستان اینطور شروع می‌شود که ژپتو پیر از فرط تنهایی، از یک چوب جادویی، پسری چوبین می‌تراشد، اما پای پسرک به زمین که می‌رسد، جان می‌گیرد و شروع به راه رفتن می‌کند. ژپتو این حقیقت را می‌پذیرد و پینوکیو حادث می‌شود. از همان لحظه اول، بازی و شادی او در جمع انسان‌ها آغاز می‌شود، اما رفته رفته هر چه زندگی‌اش به پیش می‌رود مسئله خودآگاهی و رنج آن در دانش نهادینه می‌گردد؛ او هنوز چوبی است و تمام فکر و ذکرش این است تا این که به وسیله نیروهای خارق‌العاده فرشته، به یک انسان واقعی تبدیل می‌گردد. اما اکنون که رنج خودآگاهی در جانش خیمه زده، دو پارامتر بعدی وجود بشری به مرور وارد زندگی‌اش می‌شوند: «جیرجیرک» کاراکتر ضعیف و غرغروی که همواره اصل و نسب پینوکیو را به رخ می‌کشد و به او می‌فهماند که از کجا آمده و غایت و هدفش چه خواهد بود و چه باید بکند و «روباه و گرهبه مکار» که او را همواره راهزنی می‌کنند و او را به سمت قهقرای وجود هدایت می‌کنند. پینوکیو مسیر قهقرا را

آنقدر طی کرد که فرشته برایش مرد و روباه و گربه در پلیدی از او کم آوردند. او آنقدر احمق شده بود که تصمیم گرفت تا آخرین بارقه امید را که همان رنج خودآگاهی بود، در خودش خفه کند و راهی سرزمین اسباب‌بازی گردد. پینوکیو برای تفریح چند روزه، تمام ارزش بشری خود را فروخت. رنج خودآگاهی، آن چیزی است که وقتی بر کوه‌ها، آسمان و زمین عرضه شد، تاب پذیرش آن را نیاوردند؛ به انسان که داده شد، پذیرفت و انسان شد. حال وقتی این رنج به لهو و لعب سرزمین اسباب‌بازی فروخته می‌شود رفته رفته ارمغانش برای اهل آن آشکار می‌گردد. پینوکیو وقتی سرخورده ناامید و دلزده از بازی‌های روزگار می‌شود. به یاد خوبی‌ها و ارزش‌ها می‌افتد و در این زمان است که عبرت و توبه راه می‌گشاید و او به کمک پری مهربان، تصمیم بازگشت به بهشت، یعنی رفتن نزد ژپتو را اتخاذ می‌کند. چنین تصمیمی نیاز به آگاهی تجربه و تلاش دارد و نتیجه آن، حرکت از چوبین بودن و رسیدن به انسانیت است و پینوکیو انسان می‌شود.

به گفته‌ی بسیاری، داستان پینوکیو شباهت بسیاری به داستان تکامل بشر دارد. می‌گویند چوبی که پینوکیو از آن ساخته شد، بشریت نام دارد. او در ابتدا ناقص است؛ ولی به مرور زمان و بر اثر آزمون و خطا به تکامل می‌رسد. داستان پینوکیو، داستان آموزه‌های اخلاقی است که نرم و ملایم خوبی‌ها و بدی‌ها را بیان می‌کند. این مسأله سبب شده تا کودکان و حتی بزرگ‌ترها به راحتی تحت تأثیر قرار بگیرند. این کتاب چنان مورد استقبال قرار گرفت که حتی در بعضی کشورها مانند ایتالیا، پینوکیو جزو متن‌های کتاب درسی قرار گرفته است. از طرفی این داستان مفاهیمی که کودک روزانه با آن‌ها در ارتباط است را در قالب داستانی روان و زبانی ساده بیان می‌کند، لازم به ذکر است که منظور از زبان ساده، زبانی پیش‌پا افتاده و سطحی نیست؛ با توجه به اینکه یکی از اهداف فلسفه برای کودکان، پرورش هوش زبانی است. ساده‌نویسی باید به گونه‌ای باشد که علاوه بر اینکه زبان داستان را برای کودکان قابل درک می‌کند، دربردارنده واژگان و عبارات جدید برای کودکان باشد و در نتیجه متن داستانی برای آن‌ها قابل تأمل و چالش‌برانگیز شود.

جدول ۲- مصادیق مربوط به مولفه‌های بعد تفکر انتقادی لیپمن

تفکر انتقادی	مصادیق مربوط به مولفه‌های بعد تفکر انتقادی لیپمن
تسهیل‌گر داوری، مبتنی بر ملاک	چوبی که پینوکیو از آن تراشیده شده بشریت نام دارد.
حساسیت نسبت به زمینه	تکه چوبی بود که ظاهرش مثل هر چوب دیگری بود که به آن هیزم می‌گویند.
مبتنی بر ملاک	یه بار کی بفرما: من نبودم دستم بود، تقصیر آستینم بود. چوب رو پرت کردی روی پام.
حساسیت نسبت به زمینه	پینوکیو که حالا پا داشت لگد محکمی به ژپتو زد. پیرمرد بدبخت مات و متحیر و عصابی کرد.
خوداصلاحی	ای عروسک بی شرم! این مزد منه؟ دستم بشکنه که تو رو ساختم!
دگر اصلاحی	جیرجیرکی بود خیلی خوش گفتار، بچه‌ها بد از پند و اندرزش گریزان بودند.
حساسیت نسبت به زمینه	یکی از عجایب روزگار و چیزهای باورنکردنی این بود که پاسبان به جای پینوکیو، ژپتو را دستگیر کرد.
خوداصلاحی	حق با جیرجیرک بود، من از دست پدرم فرار کردم اگه او اینجا بود من از گرسنگی نمی‌مردم.
خوداصلاحی، مبتنی بر ملاک	پینوکیو که دهانش از تعجب باز مانده بود، فریاد زد: جیرجیرک سخن‌دان! حق با تو بود، کاش از دست بابام فرار نمی‌کردم.
تسهیل‌گر داوری	ترس مردن از گرسنگی وادارش کرد که به دنبال لقمه نانی ده را زیر پا بگذارد.
مبتنی بر ملاک، حساسیت نسبت به زمینه	پیرمرد فکر کرد یکی از بچه‌های مردم آزاری است که در خانه‌ها را می‌زند تا صاحب خانه را دست بیندازند، در خانه‌اش را زده است.
تسهیل‌گر داوری	ژپتو خیال کرد پینوکیو سربه‌سرش می‌گذارد و دروغ می‌گوید.
مبتنی بر ملاک	ژپتو گفت: حالا معنی هر چیز که خوار آید یک روز به کار آید رو فهمیدی؟ بدون توی این دنیا هیچ چیز نیست که به وقتی به درد نخوره.
تسهیل‌گر داوری	باباجون برای اینکه بدونی سر قولم هستم و قدر محبت رو میدم، از فردا میرم مدرسه.
تسهیل‌گر داوری	اما یادت باشه که لباس زیبا نشانه آقا بودن نیست، بلکه این لباس تمیزه که آفایی رو می‌رسونه.
مبتنی بر ملاک	هر چه باشد فقر و ناداری همه را غمگین می‌کند، چه بزرگ باشی چه کوچک.
خوداصلاحی	پس من میرم مدرسه درس‌ها رو یاد میگیرم. من که باهوشم، درس ریاضی میره تو گوشم.
حساسیت نسبت به زمینه	به نظرم این موسیقی و این دسته موزیک امروز هست و فردا نیست در حالی که مدرسه فردا و پس فردا و همیشه هست.
حساسیت نسبت به زمینه	وقتی پینوکیو در حال انجام معامله بود، ژپتوی بیچاره و از همه جا بی خبر توی

تفکر انتقادی	مصادیق مربوط به مؤلفه‌های بعد تفکر انتقادی لیپمن
	آلونکس از سرما می‌لرزید.
حساسیت نسبت به زمینه	مانجافو کو گفت: زلزله تو اینجا چیکار میکنی! اومدی کار و کاسبی ما رو به هم بریزی؟
خوداصلاحی	باباجانم بیا نجاتم بده من نميخوام بمیرم، اشتباه کردم.
تسهیل‌گر داوری	اگه تو رو توی آتش منقل می‌انداختم، پدر بیچاره‌ات از غصه می‌مرد.
مبتنی بر ملاک	پولش کجا بوده! از بس فقیره کتتش رو فروخت. لعنت بر شیطون دلم براش می‌سوزه.
حساسیت نسبت به زمینه، مبتنی بر ملاک	روباه گفت: به این پای لنگ و چلاق من نگاه کن، من مدرسه رفتم که این بلا سرم اومد.
دگر اصلاحی، مبتنی بر ملاک	یار بد بدتر بود از مار بد. از این‌ها ترس و الا پشیمون میشی.
خوداصلاحی، مبتنی بر ملاک	من به حرف‌های جیرجیرک سخن‌دان گوش ندادم و دیشب نزدیک بود جزغاله بشم. بهش که فکر میکنم از ترس زهره‌ترک می‌شم.
تسهیل‌گر داوری	باشه، هر جور دلت می‌خواد، اما شک ندارم پشیمون میشی.
مبتنی بر ملاک	اما تنها پینوکیو بود که اشتها نداشت. چون همه حواسش به ماجرای بود که در خاک جادویی قراره اتفاق بیفته.
دگر اصلاحی، تسهیل‌گر داوری	روح جیرجیرک گفت: میخوام نصیحت کنم؛ تا دیر نشده برگرد. تا هنوز ۴ تا سکه داری، برگرد خونه. پدرت چشم انتظارته و اون بیچاره فکر می‌کنه تو مردی.

تحلیل مؤلفه‌های تفکر خلاق در داستان پینوکیو

داستان پینوکیو، روایت چوبی است که به زندگی می‌آید و در جستجوی هویت واقعی خود سفری شگفت‌انگیز را آغاز می‌کند. این داستان نه تنها برای کودکان جذابیت دارد، بلکه به بزرگ‌ترها نیز این امکان را می‌دهد که با زوایای پیچیده‌تری از زندگی و ارزش‌های انسانی آشنا شوند. پینوکیو از نظر خلاقیت به معنای واقعی یک کاراکتر منحصر به فرد است؛ او با چالش‌هایی مواجه می‌شود که هر کدام از آن‌ها نیاز به نوآوری و تفکر غیرمتعارف دارند. اولین قدم پینوکیو در جستجوی هویت، مواجهه با جیرجیرک است که به عنوان وجدان او عمل می‌کند. در این مرحله، پینوکیو به تفکر خلاق برای شناسایی واقعیات زندگی‌اش نیاز دارد. او باید با چالش‌هایی مانند فریب روباه و گربه مقابله کند و درختی از تجربه‌های جدید بکارد. این تقابل‌ها به او کمک می‌کند تا راه‌های جدیدی را

برای مواجهه با مشکلات پیدا کند و در نتیجه دنیای تازه‌ای از فکر و احساس را کشف کند.

از سوی دیگر، تبدیل دروغ به حقیقت با استفاده از دماغ پینوکیو، به‌نوعی تشویق به خلاقیت در داستان است. او می‌آموزد که به جای فریب، باید حقیقت را جستجو کند و این خود یک سفر تفکر خلاقانه است. در هر بار دروغ گفتن، کوچک یا بزرگ، او می‌آموزد که چطور به جای فرار از حقیقت، باید به آن روی آورد و از آن بهره‌برداری کند. این تجربه به او نشان می‌دهد که در هر گام می‌تواند شکل متفاوتی از شخصیتش را خلق کند. پینوکیو در سفرش به سرزمین اسباب‌بازی، با وسوسه‌هایی روبرو می‌شود که او را به سمت لذت‌های بی‌پایان هدایت می‌کند. این تجربه به او یادآوری می‌کند که تفکر خلاق به او این قدرت را می‌دهد که از حداکثر لذت‌ها استفاده کند، اما باید با آگاهی و هدفمندی به آن‌ها نزدیک شود. او در این مرحله می‌تواند با خلق داستان‌ها و تخیل‌هایی درباره آرزوها و خواسته‌هایش، تصویر بهتری از خود و جهان اطرافش بسازد.

در نهایت، پینوکیو به یادگیری از اشتباهاتش نیز ادامه می‌دهد. این امر نشان‌دهنده این است که خلاقیت نه تنها در ایجاد چیزهای جدید، بلکه در بازآفرینی خود و تجربه‌های گذشته نیز قابل مشاهده است. او با بازگشت به نزد ژپتو، نه تنها می‌آموزد که چگونه می‌تواند بر غیرت‌ها و ناکامی‌هایش غلبه کند، بلکه راهی تازه برای ارتباط با دیگران و نشان دادن عواطفش می‌یابد.

جدول ۳- مصادیق تحلیل محتوای داستان پینوکیو بر اساس مؤلفه‌های تفکر خلاق

تفکر خلاق	مصادیق مربوط به مؤلفه‌های بعد تفکر خلاق لیپمن
نوآوری، کل‌نگری، اصالت	چوبی که پینوکیو از آن تراشیده شده بشریت نام دارد.
اصالت، تخیل، شگفتی	چه شد روزی اوستا آلبالو تکه چوبی یافت، زنده و جاندار باورش دشوار.
ثمربخش بودن، نوآوری	ژپتو میخواست برای نمایش دادن عروسکی بسازد.
نوآوری، تخیل، ثمربخش بودن	به فکر رسید یک عروسک نخی بسازم و اونو به نمایش ببرم، همه جا، دور دنیا تا پولی گیرم بیاد.

تفکر خلاق	مصادیق مربوط به مؤلفه‌های بعد تفکر خلاق لیپمن
شگفتی	پینوکیو که حالا پا داشت لگد محکمی به ژپتو زد. پیرمرد بدبخت مات و متحیر و عصابی کرد.
خوداستعلایی	ژپتو مهربان پایه پای پینوکیو رفت تا خشکی مفصل هایش را بگیرد و راه رفتن را به او یاد دهد.
شگفتی	آنچه بعد پیش آمد، باورنکردنی است.
استقلال	تو میتونی تا فردا نصیحت کنی و حرف مفت بزنی، اما من فردا از اینجا میرم.
خوداستعلایی	اگه نمیخواهی بری مدرسه، پس چرا به این فکر نمیکنی که به کار یاد بگیری!
شگفتی	پینوکیو که دهانش از تعجب باز مانده بود، فریاد زد: جیرجیرک سخن‌دان! حق با تو بود، کاش از دست بابام فرار نمی‌کردم.
خوداستعلایی، آزمون‌گری	ترس مردن از گرسنگی وادارش کرد که به دنبال لقمه نانی ده را زیر پا بگذارد.
شگفتی، آزمون‌گری	پینوکیو گفت: خدا میدونه چه بلایی سرم اومده و تا آخر عمر باید روی زانو هام راه برم.
اصالت، کل‌نگری	ژپتو گفت: حالا معنی هر چیز که خوار آید یک روز به کار آید رو فهمیدی؟ بدون توی این دنیا هیچ چیز نیست که به وقتی به درد نخوره.
خوداستعلایی	پینوکیو از او خواست که براش یک جفت پای نو بسازد.
اصالت، کل‌نگری، استقلال	بچه‌ها همیشه اینجورین؛ وقتی چیزی رو میخوان هزاربار قول میدن، اما وقتی به خواستشون رسیدن از هزار قول یکی رو هم انجام نمیدن!
خوداستعلایی	قول میدم کاری یاد بگیرم و کاری کنم که بهم افتخار کنی. قول میدم.
ثمربخش بودن، نوآوری، کل‌نگری	به محض اینکه کارش تمام شد، پینوکیو از خوشحالی عین دیوانه‌ها بالا و پایین پرید.
اصالت، ثمربخش بودن	باباجون برای اینکه بدونی سر قولم هستم و قدر محبت رو میدم، از فردا میرم مدرسه.
اصالت، کل‌نگری	اما یادت باشه که لباس زیبا نشانه آفا بودن نیست، بلکه این لباس تمیزه که آفایی رو می‌رسونه.
تخیل، آزمون‌گر	او را غرق در خیال‌های زیبا و رویایی کرده بود.
تخیل، کل‌نگری	پس من میرم مدرسه درس‌ها رو یاد میگیرم. من که باهوشم، درس ریاضی میره تو گوشم
خوداستعلایی، آزمون‌گری	کتاب و دفترم رو میخوری؟
کل‌نگری	پسرک که عقلش بیشتر از پینوکیو بود گفت: میدونی چیه؟ من اصلا با بچه معامله نمی‌کنم.
کل‌نگری، شگفتی	مانجافو کو گفت: زلزله تو اینجا چیکار میکنی! اومدی کار و کاسبی ما رو به هم بریزی؟

تفکر خلاق	مصادیق مربوط به مؤلفه‌های بعد تفکر خلاق لیپمن
نوآوری	بروید اون آدمکی رو که از قلاب آویزان کرده‌ام بیاورید. هیزم کم دارم و می‌خوام بندازمش توی منقل کباب.
خوداستعلایی	پینوکیو پیش دویبدو خودش را به پای آتشخوار انداخت و آنقدر گریه کرد که او را بیخش.
خوداستعلایی	پینوکیو این جلالت را چنان قهرمانانه و صادقانه بر زبان آورد که همه‌ی عروسک‌های چوبی را به گریه انداخت.
اصالت، کل‌نگری	یار بد بدتر بود از مار بد. از این‌ها بترس و الا پشیمون میشی.
شگفتی، تخیل، نوآوری، کل‌نگری	توی این خرآباد جایی هست که بهش میگن خاک جادویی. سکه‌هاتو توش بکاری. مبینی پنج تا نهال هست که به جای میوه، سکه دارند. به عالمه سکه.
تخیل، ثمربخش بودن	پینوکیو خواب دید که در باغ پردرختی است و تمام درخت‌هایش غرق سکه طلا هستند.
کل‌نگری، خوداستعلایی	روح جیرجیرک گفت: می‌خوام نصیحت کنم؛ تا دیر نشده برگرد. تا هنوز ۴ تا سکه داری، برگرد خونه. پدرت چشم انتظارته و اون بیچاره فکر میکنه تو مردی.

تحلیل مؤلفه‌های تفکر مراقبتی در داستان پینوکیو

پینوکیو نه تنها یک افسانه برای کودکان است، بلکه به مسیری برای فهم مشکلات انسانی و پیوندهای عاطفی میان فرد و دیگران تبدیل می‌شود. شخصیت‌های مانند ژپتو و فرشته مهربان نشان‌دهنده تلاش‌های ملتزم به عشق و مراقبت هستند، به ویژه در روابط والدین و فرزندان. ژپتو، به‌عنوان پدر پینوکیو، با عشق و درک عمیق خود، سعی در هدایت پسرش به سمت دانایی و آگاهی دارد. او در اوج محبت، کتابی برای پینوکیو می‌خرد و از او می‌خواهد که به مدرسه برود؛ این کار او نشان‌دهنده مسئولیت‌پذیری است که والدین نسبت به تربیت فرزندان خود دارند. اما پینوکیو، به دلیل نادانی و وسوسه‌های بیرونی، از مدرسه دور می‌شود و به بی‌راهه می‌رود. در اینجا، مفهوم مراقبت مشهود است: پینوکیو نیاز به راهنمایی و حمایت دارد، اما هنوز درک کافی از این حمایت ندارد. او تحت تأثیر دسیسه‌های گربه‌نره و روباه‌مکار قرار می‌گیرد که نماد چالش‌های بیرونی و فشارهای اجتماعی هستند. این شخصیت‌ها به عنوان نیروهای منفی نشان‌دهنده خطراتی هستند که ممکن است یک کودک با آن‌ها مواجه شود، و اهمیت حمایت عاطفی و آگاهانه والدین را دوچندان می‌کنند.

در این میان، فرشته مهربان نمایانگر عشق بی‌مشروط و مراقبت است. او به پینوکیو می‌گوید که "خوب باشد" و در واقع به او یادآوری می‌کند که ارزش‌های انسانی و ارتباطات عاطفی مهم‌تر از موفقیت‌های مادی است. این نکته، تأکیدی بر اهمیت تربیت عاطفی و رشد انسانیت در دنیای پیچیده‌ی امروز است. پینوکیو یاد می‌گیرد که مراقبت و محبت، بیشتر از یادگیری‌های رسمی و آموزشی است. او در تجربیات تلخ خود، به مفهوم عمیق‌تری از خود و دیگران می‌رسد. بینش او نسبت به زندگی و اطرافش، با مواجهه با چالش‌ها و اشتباهات پیاپی شکل می‌گیرد. این تجربه، نکته‌ای کلیدی در تفکر مراقبتی است؛ یادگیری از خطاها و درک ارتباطات انسانی به او کمک می‌کند تا به رشد و بلوغ برسد. نتیجه‌ی داستان پینوکیو این است که بدی و مشکلات اجتماعی به سراغ کسانی می‌آید که از حمایت و آموزه‌های بزرگ‌ترها غافل هستند. احساس پشیمانی و شکست در نهایت به آموزش‌های یادآورانه‌ای منجر می‌شود که فرزند و حتی بزرگ‌ترها را از خطرات نادانی نجات می‌دهند. این داستان، نه یک هشدار صرف، بلکه یک دعوت به گفتگو درباره‌ی اهمیت عشق، ارتباط، و یادگیری در فرآیند رشد شخصی است.

تحلیل بر اساس مؤلفه‌های تفکر مراقبتی:

۱. همدلی و ارتباط عاطفی: داستان بر اهمیت همدلی و درک احساسات دیگران تأکید دارد. شخصیت‌های داستان با تأکید بر عشق و مراقبت، پیشرفت‌های عاطفی خود را به یکدیگر منتقل می‌کنند.
۲. پذیرش و حمایت: فرشته مهربان با عشق به پینوکیو راهنمایی می‌کند، که نشان‌دهنده نیاز به پذیرش و حمایت عاطفی است. این امر یادآور این نکته است که شناخت، آگاهی، و حمایت عاطفی پایه‌های تربیتی مؤثر هستند.
۳. یادگیری از تجربیات: داستان به این واقعیت اشاره دارد که انسان‌ها از طریق تجربه‌های خود رشد می‌کنند. پینوکیو با مواجهه با مشکلات، عواقب انتخاب‌های نادرستش را می‌آموزد و به تدریج به سوی درک عمیق‌تری از خود و دیگران می‌رود.
۴. مسئولیت‌پذیری: ژیتو به عنوان والد، مسئولیت تربیت پسرش را بر عهده می‌گیرد. این

موضوع نشان‌دهنده اهمیت نقش والدین در شکل‌گیری شخصیت کودک و پرورش ارزش‌های اخلاقی و انسانی است.

۵. آگاهی از محیط: داستان اهمیت توجه به دنیای اطراف و آگاهی از خطرات آن را بازتاب می‌دهد. شخصیت‌های فریکار نماد انگیزه‌های منفی هستند که نیاز به درک و تشخیص هشیارانه دارند.

به‌طور کلی، داستان پینوکیو نمایشی از پیچیدگی‌های انسانی و اهمیت مراقبت عاطفی در تربیت و رشد شخصی است. این داستان نه تنها یک داستان کلاسیک برای کودکان، بلکه درسی عمیق درباره‌ی زندگی، عشق و ارتباطات انسانی است.

جدول ۳- مصادیق تحلیل محتوای داستان پینوکیو بر اساس مؤلفه‌های تفکر مراقبتی

تفکر مراقبتی	مصادیق مربوط به مؤلفه‌های بعد تفکر مراقبتی لیپمن
تفکر فعال	چوبی که پینوکیو از آن تراشیده شده بشریت نام دارد.
تفکر فعال	آشتی کردند و با هم دوست شدند، به هم قول دادند آخرین دعوایشان باشد.
تفکر قدردان	ژپتو تکه چوب را برداشت و تشکر فراوان کرد.
تفکر همدلانه	خدا میدونه چه بلایی سر این عروسک بیاد!
تفکر عاطفی	ای عروسک بی شرم! این مزد منه؟ دستم بشکنه که تو رو ساختم!
تفکر همدلانه	جیرجیرک گفت: من وظیفمه بگم که این جور بچه‌ها روزی پشیمون میشن.
تفکر هنجاری	اگه نمیخوای بری مدرسه، پس چرا به این فکر نمیکنی که یه کار یاد بگیری!
تفکر هنجاری	حق با جیرجیرک بود، من از دست پدرم فرار کردم اگه او اینجا بود من از گرسنگی نمی‌مردم
تفکر همدلانه، تفکر عاطفی	ژپتو دلش به رحم آمد و پینوکیو را از زمین بلند کرد.
تفکر همدلانه	این صبحانه من بود، بیا تو بخور شاید حالت بهتر بشه.

تفکر مراقبتی	مصادیق مربوط به مولفه های بعد تفکر مراقبتی لیپمن
تفکر قدردان	آدم باید قدر همه چیز رو بدون، حتی قدر پوست گلابی رو
تفکر عاطفی	بالاخره دلش به حال او سوخت و دست به کار شد تا یک جفت پای نو برایش بسازد.
تفکر قدردان	باباجون برای اینکه بدونی سر قولم هستم و قدر محبتت رو میدم، از فردا میرم مدرسه.
تفکر قدردان، تفکر عاطفی	برای بابام، میخرم لباس، گلگلی باشه، دکمه‌هاش از چی، طلا یا الماس، بهترین بابای دنیاس
تفکر عاطفی	وقتی پینوکیو در حال انجام معامله بود، ژپتوی بیچاره و از همه جایی خبر توی آلتونکش از سرما می‌لرزید.
تفکر فعال	پینوکیو اونجاست... او از جنس ماست. عروسک‌ها یک صدا می‌گفتند: پینوکیو
تفکر عاطفی، تفکر قدردان	به محض قرار گرفتن پینوکیو بر روی صحنه، عروسک‌ها بازار ماچ و بوسه و قربان صدقه راه انداختند.
تفکر عاطفی	وقتی که گریه و زاری پینوکیو و ناله‌های او را شنید دلش به رحم آمد.
تفکر همدلانه	پینوکیو پیش دوید و خودش را به پای آتشخوار انداخت و آن‌قدر گریه کرد که او را ببخش.
تفکر فعال، تفکر عاطفی	پینوکیو این جملات را چنان قهرمانانه و صادقانه بر زبان آورد که همه عروسک‌های چوبی را به گریه انداخت.
تفکر عاطفی، تفکر همدلانه	رفیقت رو هم به خاطر تو بخشیدم. عروسک‌ها تا صبح رقصیدند و شادمانی کردند.
تفکر عاطفی	پولش کجا بوده! از بس فقیره کتتش رو فروخت. لعنت بر شیطان دلم براش میسوزه.
تفکر قدردان	پینوکیو نمیدانست با چه زبانی از او تشکر کند. صدبار گفت: سپاس، سپاسگزارم آقا.
تفکر عاطفی	دیواری کوتاه‌تر از بچه‌ها نیست هر کی از راه میرسه به ما بچه‌های بدبخت گیر میده.
تفکر فعال	ناگهان گودالی بزرگ دید، یا باید از روی آن می‌پرید یا در آن غرق می‌شد. برای همین چنان جستی زد که آن طرف گودال رسید.
تفکر همدلانه،	پریزاده گیس آبی دلش مهربون مظهر خوبی، چندین طبیب را فوری خبر کرد شاید نمیرد پسر چوبی.

تفکر مراقبتی	مصادیق مربوط به مولفه های بعد تفکر مراقبتی لیپمن
تفکر عاطفی	
تفکر عاطفی، تفکر همدلانه	پریزاده دوباره پنجره را باز کرد و با دیدن این صحنه دلش سوخت و به نشانه خبر کردن کسی سه بار دست زد.
تفکر عاطفی	پریزاده از بس مهربان بود همه گوش به فرمانش بودند.
تفکر هنجاری	این آقا دل پدرش را شکسته. نه به حرف او و نه به حرف هیچ دلسوزی گوش نداده و گوش نخواهد داد.
تفکر همدلی، تفکر عاطفی	پریزاده همچون مادری مهربان ادا و اطوار او را تحمل کرد و دوباره یک قاشق شکر به او داد.
تفکر هنجاری	دارو که نخوری، تب تو را به آن دنیا می فرستد.
تفکر هنجاری	بچه‌ها ممکن است به خاطر نخوردن دارو دیر خوب شوند یا اصلا خوب نشوند و بمیرند.
تفکر هنجاری	دفعه دیگه از این بازی‌ها در نمی آرم و به حرف بزرگ‌ترها گوش می‌دم.
تفکر هنجاری	پریزاده با بیرون رفتن از اتاق و تنها گذاشتن پینوکیو به فکر تنبیه این موجود دروغگو بود تا به او بفهماند دروغگویی یکی از بدترین کارهاست.
تفکر عاطفی	باز هم دل مهربانش به رحم آمد
تفکر قدردان	رو به پریزاد گفت: تو چقدر خوبی! خیلی دوستت دارم
تفکر قدردان، تفکر عاطفی	پینوکیو از تصور درخت سکه سراز پا نمی شناخت و از هردوی آنها تشکر کرد.
تفکر هنجاری	کودک نادان پشیمان شد سودی ندارد باید بماند چندماه در زندان.
تفکر همدلی، تفکر عاطفی	قاضی مهربانانه نگاهی به او انداخت. پیدا بود که دلش برای او میسوزه.

تفکر مراقبتی	مصادیق مربوط به مؤلفه‌های بعد تفکر مراقبتی لیپمن
تفکر عاطفی	می‌توانید تصور کنید که پینوکیو چقدر از آزاد شدنش خوشحال بود.
تفکر عاطفی	پریزاد چقد با من مهربون بود! اما من جواب محبت‌هاشو که ندادم هیچ به نصیحت‌هاشم گوش نکردم.
تفکر هنجاری	گرسه بودن دوست عزیز من دلیل قابل قبولی برای خوردن مال دیگران نیست.

نتیجه‌گیری

پینوکیو یک نمونه انسانی است، یعنی نمادی از بشر است. «چوبی که پینوکیو از آن تراشیده شده است همان سرشت بشریت است.» در واقع پینوکیو مظهري است از تمایلات طبیعی خود ما، و مهم‌تر از آن، مظهري است از زندگی اسطوره‌ای که این تمایلات را هماهنگ و همسو می‌سازد. پینوکیو درس زندگی را نه از تئوری‌های تجربیدی مدرسه‌ای، بلکه از تجربه مستقیم می‌آموزد. حس پنهان وفاداری و نوع‌پرستی تنها زمانی در او بروز می‌کند که رفته‌رفته می‌آموزد برای به دست آوردن استقلال و زندگی شیرین، باید هیجانانگیز خود را تعدیل کند. آدمک چوبی برای کلودی موجودی نیمه انسانی است. او بر سر دوراهی انسان یا حیوان شدن سرگردان است. پینوکیو در ابتدا ناقص است؛ ولی به مرور زمان و بر اثر آزمون و خطا به تکامل می‌رسد. همانطور که در پایان داستان سرانجام پینوکیو پس از گذراندن سختی‌های فراوان تبدیل به انسان می‌شود. صادق چوبک، از مترجمان جدی و قدیمی این داستان در مقدمه خود بر این کتاب می‌نویسد: «پینوکیو یک کتاب درسی اخلاقی است. اما نه از آن گونه کتاب‌های خشک اخلاقی که می‌گویند بچه باید جلوبزرگترها سربه‌زیر و خاموش باشد و اظهار حیات نکند و سرسفره حرف نزند و نخندد. قسمت‌های اخلاقی داستان و فلسفه معنوی زیربنایی آنها (پاداش پرهیزگاری، و جزای گناه) هر دو به الگوهای فکری کودک خردسال نزدیکند. خوشبختی نهایتاً نصیب کسانی می‌شود که قلبی پاک دارند. کلودی چون خود در کودکی به شیطنت و فرار از مدرسه مشهور

بود، توانسته به خوبی کتابی آموزشی بنویسد که شرایط خواننده کودک در آن در نظر گرفته شده و نکات آموزشی به طور پنهانی و ظریف در لابه‌لای آن آورده شود. در کتاب احکام عقلی نوشته‌اند که پسرهای تنبل و آن‌هایی که از کتاب و مدرسه و معلم خوششان نمی‌آید و وقتشان را به بازی و تفریح و سرگرمی می‌گذرانند دیر یا زود تبدیل به کره‌خر می‌شوند. این مضمون عرفانی آن‌قدر ساده و لطیف است که کودک هیچ‌وقت از خود نمی‌پرسد چگونه ممکن است آدمک چوبی تبدیل به کره‌خر شود. حتی در مسیر داستان با مشاهده کارهای پینوکیو عاقبتی جز این نمی‌تواند برای او در ذهن رقم زند. داستان پینوکیو، داستان آموزه‌های اخلاقی است که نرم و ملایم خوبی‌ها و بدی‌ها را بیان می‌کند. این مسأله سبب شده تا کودکان و حتی بزرگ‌ترها به راحتی تحت تأثیر قرار بگیرند. این کتاب چنان مورد استقبال قرار گرفت که حتی در بعضی کشورها مانند ایتالیا، پینوکیو جزو متن‌های کتاب درسی قرار گرفته است. از طرفی این داستان مفاهیمی که کودک روزانه با آن‌ها در ارتباط است را در قالب داستانی روان و زبانی ساده بیان می‌کند، لازم به ذکر است که منظور از زبان ساده، زبانی پیش پا افتاده و سطحی نیست؛ با توجه به اینکه یکی از اهداف فلسفه برای کودکان، پرورش هوش زبانی است. ساده‌نویسی باید به گونه‌ای باشد که علاوه بر اینکه زبان داستان را برای کودکان قابل درک می‌کند، دربردارنده واژگان و عبارات جدید برای کودکان باشد و در نتیجه متن داستانی برای آن‌ها قابل تأمل و چالش‌برانگیز شود.

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهند که داستان پینوکیو از منظر مؤلفه‌های تفکر فلسفی ظرفیت مناسبی دارد و اهمیت این مؤلفه‌ها در متن داستان به وضوح دیده می‌شود. با توجه به تحلیل‌های انجام‌شده، مشخص گردید که داستان مذکور در بعد تفکر خلاق نسبت به تفکر انتقادی و مراقبتی غنای بیشتری دارد. در واقع، مؤلفه‌های اصالت و کل‌نگری به‌عنوان عناصر کلیدی در تفکر خلاق، نقش پررنگی ایفا می‌کنند. این مؤلفه‌ها نمایانگر توانایی کودکان در ایجاد ایده‌های جدید و نگاه کردن به موضوعات از زوایای مختلف هستند، که به پیدایش تفکر خلاق و نوآور در

آن‌ها منجر می‌شود.

علاوه بر این، داستان پینوکیو از نظر مؤلفه‌های تفکر انتقادی و مراقبتی نیز پربار است. تحلیل‌ها نشان می‌دهند که داستان با طرح موقعیت‌های مختلف و چالش‌های اخلاقی، فضایی را فراهم می‌آورد که کودکان بتوانند به تحلیل و بحث درباره عواقب انتخاب‌های پینوکیو بپردازند. این فرصت‌ها به آن‌ها می‌آموزد که چگونه در زندگی خود تصمیم‌گیری‌های بهتری انجام دهند و به بررسی ارزش‌ها و نگرش‌های مختلف بپردازند. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که این داستان به دلیل ترکیب مؤلفه‌های سه‌گانه تفکر خلاق، نقاد و مراقبتی، از توانایی لازم برای پرورش تفکر فلسفی بهره‌مند است و به‌طور خاص می‌تواند در حلقه‌های کندوکاو فلسفی برای آموزش فلسفه به کودکان مورد استفاده قرار گیرد.

با این حال، یکی از محدودیت‌های اصلی این پژوهش این است که تحلیل‌ها بر اساس ترجمه داستان پینوکیو صورت پذیرفته و ممکن است این ترجمه تأثیرات خاصی بر بار معنایی و ارزشی واژه‌ها داشته باشد. در فرایند ترجمه، تغییرات ممکن در معنای واژه‌ها می‌تواند به نتایج تحلیل تأثیر بگذارد و به همین دلیل، نتایج حاصل از تحلیل متن ترجمه شده ممکن است با نتایج حاصل از متن اصلی متفاوت باشد. این موضوع می‌تواند یکی از چالش‌های جدی در این نوع پژوهش‌ها به شمار آید.

با توجه به فرایند تحقیقاتی و نتایج به‌دست آمده، پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آینده، دیگر آثار کارلو کلودی نیز از منظر مؤلفه‌های تفکر فلسفی و ظرفیت‌های آموزشی آن‌ها بررسی شوند. همچنین، انیمیشن‌های ساخته شده از داستان پینوکیو نیز باید در ارتباط با مؤلفه‌های تفکر فلسفی و رویکردهای آموزشی مرتبط مورد تحلیل قرار گیرند. علاوه بر این، مقایسه ظرفیت داستان‌های ایرانی و خارجی از منظر مؤلفه‌های تفکر فلسفی و بررسی نحوه پردازش این داستان‌ها در زمینه‌های آموزش و تربیت فلسفی کودکان می‌تواند به درک عمیق‌تری از نقش ادبیات کودکان در پرورش تفکر فلسفی منجر شود. در نهایت، توجه به ظرفیت‌های داستان پینوکیو و

۱۵۰ | فصلنامه پژوهش‌های کیفی در برنامه‌ریزی درسی | سال پنجم | شماره ۱۴ | بهار ۱۴۰۳

سایر داستان‌های مشابه، می‌تواند به عنوان ابزاری مؤثر در آموزش فلسفه برای کودکان در حلقه‌های کندوکاو به کار رود و به غنی‌تر شدن تجارب یادگیری کودکان کمک کند.

تعارض منافع

تعارض منافع نداریم.

ORCID

Fahimeh Moslemi

 <https://orcid.org/0000-0003-4152-7557>

Babak Shamshiri

 <https://orcid.org/0000-0003-3455-7504>

Amin Izadpanah

 <https://orcid.org/0000-0002-0485-8982>

منابع

- اسکندری شرقی، فرشاد؛ رحمتی فیروزآبادی، یونس و نصرت فلاح، علی. (۱۴۰۰). خوانش فبکی داستان ماهی سیاه کوچولو، اثر صمد بهرنگی. فصلنامه تفکر و کودک، ۱۲(۱)، ۱-۳۳.
- اسکندری، حسین؛ کیانی، ژاله. (۱۳۸۶). تاثیر داستان بر افزایش مهارت فلسفه‌ورزی و پرسشگری دانش‌آموزان، مطالعات برنامه درسی، ۷، ۱-۳۶.
- جهانی، جعفر. (۱۳۸۲). دیباچه‌ای بر شیوه‌های پژوهش در تفکر انتقادی. شیراز: ملک سلیمان.
- حسینی، افضل السادات. (۱۳۸۳). ماهیت خلاقیت و شیوه‌های پرورش آن. مشهد: آستان قدس رضوی.
- حمیدی، علی. (۱۳۹۲). بررسی چگونگی استفاده از داستان‌های شاهنامه در برنامه درسی فلسفه برای کودکان (پایان‌نامه کارشناسی ارشد).
- حیدری نسب، فرحناز؛ کزازی، میرجلال‌الدین و بیگ زاده، خلیل. (۱۴۰۱). شگردهای فکرورزی در داستان‌های فرهاد حسن‌زاده بر پایه نظریه لیپمن (مطالعه موردی: داستان‌های گروه سنی الف، ب و ج). فصلنامه تفکر و کودک، ۱۲(۲)، ۱۸۱-۲۱۱.
- خسرونژاد، مرتضی. (۱۳۸۹). معصومیت و تجربه (درآمدی بر فلسفه ادبیات کودک). تهران: مرکز.
- سیف‌هاشمی، فخرالسادات و رجایی پور، سعید. (۱۳۸۳). بررسی رابطه بین ذهنیت فلسفی و میزان خلاقیت مدیران مدارس متوسطه شهر اصفهان. نشریه تعلیم و تربیت، ۱(۱)، ۳۱-۶۴.
- شریعتمداری، علی. (۱۳۹۳). اصول و فلسفه تربیت. تهران: [ناشر].
- عظمت‌دارفرد، فاطمه و قائدی، یحیی. (۱۳۹۶). پژوهشی در داستان‌های طنز ادب فارسی با نظر به مؤلفه‌های تفکر فلسفی. فصلنامه فلسفه تربیت، ۹۱-۱۱۹.
- فرزانفر، جواد. (۱۳۸۹). بررسی فلسفه دوران کودکی و نقش داستان در پرورش روحیه فلسفی کودکان (رساله‌ی دکتری). دانشگاه تربیت معلم تهران.
- فرمهبینی‌فراهانی، محسن؛ میرزا محمدی، محمدحسن و خارستانی، اسماعیل. (۱۳۸۸). تبیین تطبیقی اهداف آموزش فلسفه به کودکان در کشورهای مختلف. فصلنامه آموزش فلسفه، ۴(۱۶)، ۴۵-۷۰.
- فیشر، رابرت. (۱۳۸۵). آموزش و تفکر. ترجمه فروغ کیانزاده. اهواز: انتشارات رشن.

فیشر، رابرت. (۲۳۳۸۶). آموزش تفکر به کودکان. ترجمه مسعود صفایی مقدم، افسانه نجاریان. اهواز: انتشارات رسش.

مایرز، چت. (۱۳۸۶). آموزش تفکر انتقادی (خدایار ایلی، مترجم). تهران: سمت.
میرزاییگی، ع. (۱۳۷۰). نقش هنر در آموزش و پرورش و بهداشت روانی کودکان. تهران: نشر مدرسه.

ناجی، سعید. (۱۳۸۳). فلسفه برای کودکان و نوجوانان: مروری بر پارادایم جدید در آموزش و پرورش با تأکید بر ابداعات لیپمن. نشریه روش‌شناسی علوم انسانی (حوزه و دانشگاه)، ۱۰(۴۰)، ۹۳-۱۱۸.

ناجی، سعید. (۱۳۸۷)، کندوکاو فلسفی برای کودکان و نوجوانان: گفت‌وگو با پیشگامان انقلابی نو در تعلیم و تربیت. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
نجات، سیده اسما؛ رازقی، ثریا و عاشوری، هنگامه. (۱۳۹۹). بررسی اهمیت پرورش تفکر انتقادی در کودکان با تکیه بر داستان‌های مثنوی مولوی (رهیافتی آموزشی براساس نظریه لیپمن). فصلنامه تفکر و کودک، ۱۱(۱)، ۲۴۹-۲۸۱.

یوسفی، عاطفه و ناجی، سعید. (۱۴۰۱). بازخوانی بابتی از کلیله و دمنه (تحلیل باب شیر و شغال براساس مبانی داستانی فلسفه برای کودکان). پژوهشنامه ادبیات تعلیمی، ۱۴(۵۵)، ۱۳۵-۱۶۰.

References

- Daniel, M., & Gagnon, M. (2011). The developmental process of dialogical critical thinking in groups of pupils aged 4 to 12 years. *Creative Education*, 2(5), 418-428.
- Gasparatou, R., & Kampeza, M. (2012). Introducing P4C in kindergarten in Greece. *Analytic Teaching and Philosophical Praxis*, 33(1), 72-82.
- Lipman, M. (2003). Philosophy for children: An interview with Saeed NaJi. Retrieved September 28, 2011, from <http://www.buf.ano/en>
- Maykut, P., & Morehouse, R. (1994). *Beginning qualitative research: A philosophic and practical guide*. London: Falmer Press.
- Morris, K. (2016). The Philosophy for Children curriculum: Resisting 'teacher-proof texts' and the formation of the ideal philosopher child. *Studies in Philosophy and Education*, 35(1), 63-78.
- Smith, P. H. G. (1956). *Philosophic mindedness in educational administration*. The Ohio State University Press.
- Stephan, M., & Alan, T. (2011). Benefits of collaborative philosophical

شناسایی مؤلفه‌های تفکر فلسفی لیپمن در کتاب داستان پینوکیو؛ مسلمی و همکاران | ۱۵۳

inquiry in school. *Centre for Applied Ethics and Philosophy, Curtin University*.

Tran, N. (2013). Thinking skills frameworks to evaluate philosophical modules in higher education. *ARECLS*, 2(10), 177-195.

Worley, P. (2016). Philosophy and children. *The Philosophers' Magazine*, (72), 119-120.

استناد به این مقاله: مسلمی، فهیمه، شمشیری، بابک، ایزدپناه، امین. (۱۴۰۳). شناسایی مؤلفه‌های تفکر فلسفی

لیپمن در کتاب داستان پینوکیو، فصلنامه پژوهش‌های کیفی در برنامه‌ریزی درسی، ۵(۱۴)، ۱۲۳-۱۵۳. DOI:

10.22054/qric.2024.81082.386

Qualitative Research in Curriculum is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License..

